

Experiències didàctiques

UNA LECTURA COMPARADA D'ASTÈRIX EN LLENGUA FRANCESA I CASTELLANA.

El traductor és abans que altra cosa un lector que té el privilegi de conèixer la llengua font i la llengua transferida i que estableix, com tot lector, lligams de comunicació amb l'obra, o sigui amb l'autor. Aquests lligams sorgeixen de bases comunes que poden anar de l'emotiu al cognitiu. L'autor busca, mentre escriu, produir una relació concreta en el futur lector, i per la seva banda, el lector formula durant la seva lectura tota una sèrie d'hipòtesis, d'esperes i de previsions que es veuran deturades, confirmades o reforçades, i que li permetran d'alguna manera reconstruir el text (1). La intenció de l'autor és doncs de suscitar, de suggestionar el lector, ja sigui a través de la fibra emotiva o per l'interès intel·lectual. Per part del lector s'imposa l'aflorament de tot el seu bagatge cultural i de la seva subjectivitat, o sigui dels seus prejudicis, les seves escales de valors, els seus fantasmes, a més del coneixement de la realitat referenciada, a fi de fer el seu text, i fins i tot d'intervenir-hi. La lectura suposa, doncs, un diàleg entre dos individus, però un diàleg organitzat de manera que l'autor i el lector són situats davant una espera i un anhel que formen la base comuna de llur encontre, sense la qual tota lectura, altrament dita tota comunicació, no seria completa. Es pot parlar de complicitat, de connivència implícita i prèvia a la lectura, que es mantindran durant totes les pàgines. Això no obstant, és convenient remarcar que la lectura no és un procés unívoc en el qual el lector-receptor és guiat per l'autor fent un paper passiu, sinó que la subjectivitat intervé constantment en la comprensió del significat. Tot lector realitza en un text un treball de recerca, implicant-hi tota una aportació cultural i emotiva pròpia, essent la lectura una manera d'assumir una nova experiència. A. Viala i P. Schmitt

remarquen que "dans l'acte de lecture, s'opère tout un travail de sélection, oublis, rapprochements, ajouts, en bref: de transposition, par lequel le lecteur traduit le code du texte dans son code personnel. Toute lecture est une re-production du texte." (2).

En les històries d'Astèrix hi ha uns elements que posen en joc una complicitat folklòrico-cultural entre l'autor i el lector. Això obliga aquest últim a tenir un cert coneixement que li permeti d'entreveure al·lusions relatives al caràcter definitori que revela la imatge mental dels francesos. Aquests elements formen part de la memòria col·lectiva i són representatius d'una França estereotipada. Llavors, es converteix en un joc d'endevinalles i de troballes que augmenta la complicitat entre l'autor i el lector. Així, doncs, alguns d'aquests elements pertanyen a la mitologia històrica, com per exemple Napoleó, en *Astérix en Corse*, a la història d'Alèsia en *Le bouclier arverne*, a la literatura, "qu'allais-je faire dans cette



Experiències didàctiques

galère?”, en *L'odyssée d'Astérix*, o bé a la cançó popular “boire un petit coup, c'est agréable” en *L'odyssée d'Astérix*.

Sense deixar de banda cap d'aquests paràmetres de lectura, el traductor-lector es troba davant la qüestió següent: ¿com poder transferir aquests elements de civilització a fi que la complicitat entre lector i autor no es trenqui, a fi que el lector trobi a través de la traducció tot el contingut lingüístic i /o extralingüístic en la llengua transferida, semblant en les seves intencions al contingut de la llengua font? Si la traducció és una transposició de signes formals, és també i sobretot una recerca d'equivalències culturals i de conceptes expressats per l'autor, que el lector espera retrobar o descobrir tot al llarg de la lectura, malgrat les inevitables transformacions, camuflatges i modificacions que transformaran el text en un text transferit diferent. Però els termes de transformació, camuflatge i modificacions no signifiquen solament una pèrdua semàntica, ja que la traducció pot també anar més enllà del sentit original de la llengua font, i ser l'origen d'una nova creació. En aquest sentit, M. Connena i D. d'

Oria citen Meschonnic:

“Traduire et écrire sont liés dans un travail réciproque: la traduction n'est pas seulement ce qui prend, elle peut être aussi ce qui donne” (3). El traductor no és solament un simple missatger, sinó que és també un “mediateur spécialisé” (4) que es troba enfrontat als problemes de l'escriptura. En aquest sentit, retrobem les paraules de J.L. Goester quan diu, referent a la teoria enunciativa de Culioli que “il n'y a pas de langue sans énonciation. Tout énoncé se trouve assumé par la responsabilité d'un sujet. Il n'y a que des énoncés pris en charge par des énonciateurs par rapport à une situation d'énonciation” (5).

D'altra banda, essent el traductor per essència un lector crític, és a dir, algú implicat culturalment en l'acte de llegir, la lectura que fa d'un text s'embrancha amb la seva pròpia subjectivitat, que apareix llavors com un paràmetre intrínsec a la traducció.

Per altra part, tot text depèn del seu context, del seu co-text i del seu para-text, i per conseqüent la lectura, o sigui, la seva interpretació varia segons l'època i el medi. Aquests paràmetres fan de la traducció no solament un exercici lingüístic, sinó també una recerca d'equivalències entre dues cultures tenint en compte, entre altres coses, la naturalesa dels textos, les persones a qui van destinats, llur afectivitat, llur situació intel·lectual, la relació entre les cultures de les dues diferents llengües en qüestió, i la subjectivitat del traductor, que és alhora l'enunciant.

M. Lederer puntualitza, tanmateix, que una de les fórmules de la traducció és “la recherche d'une expression qui rende justice au sens de l'original et qui dans sa formulation réussisse le divorce d'avec la langue de départ et respecte totalement les usages, les habitudes de parole de l'autre langue” (6). Lederer remarca en aquest sentit la diferència existent entre la traducció de paraules i el transferiment de nocions



Experiències didàctiques

pròpies d'un grup lingüístic.

La traducció no consisteix només a transcodificar paraules, sinó a transferir nocions. Goester escriu: "Les mots sont liés à l'histoire et à la culture d'une communauté linguistique. Ce sont des supports matériels à des notions (...) et ces notions ne sont pas propres à toutes les représentations que l'on peut trouver dans l'espèce humaine. Ces notions sont spécifiques" (7). Traduir no

es tan sols bescanviar paraules, sinó conceptes, lligats al que l'autor ha volgut expressar i suggerir a través dels mots.

Els exemples que segueixen, provinents d'històries d'Àstèrix en llengua francesa i castellana i que fan al·lusió a determinats estereotips, ens permeten, mitjançant un esquema contrastiu, descobrir algunes estratègies utilitzades pel traductor.



TEXT: Qu'allais-je faire dans cette galère
ORIGEN: Qu'allait-il faire dans cette galère
(*Les Fourberies d'Escapin*).

TRADUCCIÓ: Calla, que me mareas!!

ORIGEN: _____

TIPUS DE TRADUCCIÓ: Recreació + joc de paraules (l'escena passa al mar).

Traducció basada en la imatge i no en el text francès.

T.: Seurhâne, ma fidèle Seurhâne ne vois-tu rien venir?

O.: Anne, ma soeur Anne, ne vois-tu rien venir?
(*Barbe-Bleue - Les Contes de Perrault*)

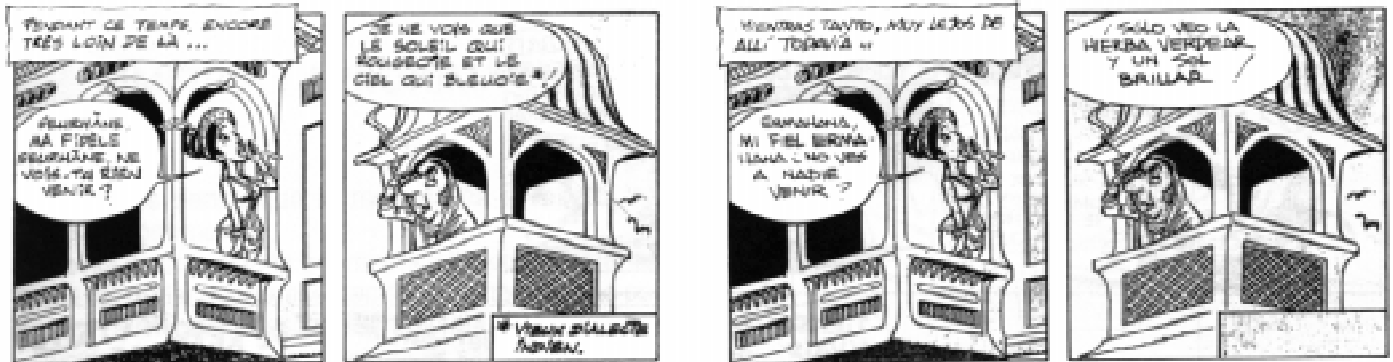
Tr.: Ermahana, mi fiel Ermahana, no ves a nadie venir?

O.: _____

T.Tr.: Traducció literal+ adaptació ortogràfica (exotisme, àmbit indi). Pèrdua de referència literària.

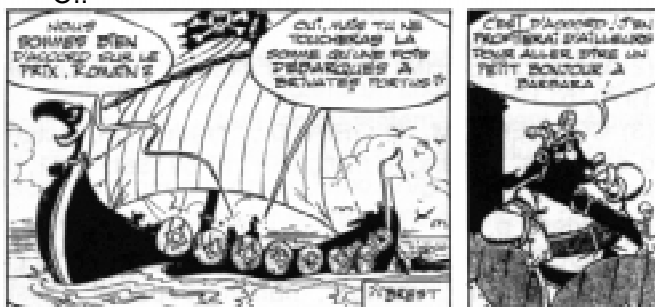
Il·lustracions a la pàgina següent.

Experiències didàctiques

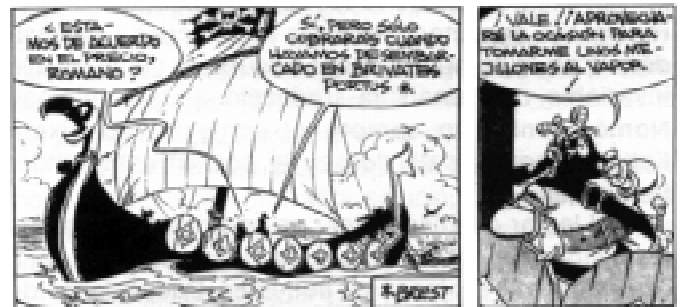


T.: Il nous faudrait un olifant
 O.: *Chanson de Roland*
 TR.: Necesitaremos un olifante
 O.: _____

T.Tr.: Traducció literal. Pèrdua de referència cultural. La mort de Roland a Roncesvalles no pertany a la memòria cultural col·lectiva dels espanyols.



T.: J'en profiterai pour aller dire bonjour à Barbara.
 O.: *Barbara* (J. Prévert)
 TR.: Aprovecharé la ocasión para tomarme unos mejillones al vapor.



O.: _____
 T.Tr.: Recreació del text a partir de la situació. Absència de referència literària.

Experiències didàctiques



T.: Ah! je ris de voir Cybèle en ce miroir
 O.: Ah! je ris de me voir si belle dans ce miroir...
 (Faust- L'Air des Bijoux de Gounod)
 Tr.: No es verdad, angel de amor, que en esta apartada alfombrilla....

O.: Don Juan Tenorio (Zorrilla)
 T.Tr.: Equivalència cultural + transposició del joc de paraules: si belle/Cybèle - Orilla/Alfombrilla. Absència de l'al.lusió mitològica.
 Traducció a partir de la situació.

Les històries d'Astèrix introdueixen en llurs textos elements extralingüístics que obliguen el traductor a efectuar una operació mental d'interpretació relativa a tots els aspectes referencials implícits. En el cas present, la traducció únicament lingüística no sempre és possible i el traductor ha d'invocar els seus coneixements extralingüístics a fi de transmetre el sentit del text inicial, buscant a vegades en la cultura de la llengua transferida equivalències que haurien de produir al lector efectes semblants als que ha produït al lector de la llengua d'origen. Recrear el discurs intel.ligible i coherent per al destinatari esdevé un dels punts fonamentals de la tasca de traduir; la co-referència: els aspectes sintàctics i semàntics i llur incidència en la comprensió del discurs. El sentit és allò invariable que uneix la traducció al text original. Només tenint en compte el context i coneixent l'objectiu comunicatiu del seu ús, podrem comprendre l'enunciat.

El lector castellà potser no somriurà tant davant les històries d'Astèrix com ho fa el francès, però per a nosaltres els professors, aquestes traduccions, de vegades divergents del text original, poden ser el motiu d'una aproximació cultural. La comparació de textos en els passatges escollits permet d'entreveure aspectes sovint ignorats en els manuals escolars. Astèrix és un brollador de fets socials en els quals convé furgar, encara que

pertanyin a models estereotipats, reivindicats tanmateix pels propis francesos, ja que, ho vulguem o no, el "litre de vin", el "camenbert", el "béret", la "baguette" i la protesta estudiantil són també pertinences dels francesos.

Jacky Verrier,
 Escola Univ. de Magisteri, Tarragona
 Xavier Burrial,
 Escola Univ. de Magisteri, Lleida

Referències:

- (1) MOIRAND, S., *Situations d'écrit*. Paris, Clé International, 1979.
- (2) VIALA, A., SCHMITT, M.P., *Faire lire*. Paris, Didier, 1979, p. 16.
- (3) CONNENA, M., D'ORIA, D., "Traduction, lecture d'écritures" a *Langue française*, nº 51, set. 1981, p. 80.
- (4) Ibidem, p. 80.
- (5) GOESTER, J.L., "Reconnaître, représenter" a *Le français dans le monde*, número especial, agost-setembre, 1987, p. 28.
- (6) LEDERER, M.; "La théorie interprétative de la traduction" a *Le français dans le monde*, número especial, agost-setembre, 1987, p. 15.
- (7) GOESTER, J.L., op. cit. p. 29.